

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 2 Humanisme, geloven en weten

6 maximumscore 4

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- twee van de volgende drie problemen: 2
  - Er zijn meer religieuze tradities dan de drie grote religies: het Jodendom, het Christendom en de Islam;
  - Er zijn monotheïstische, polytheïstische en religieuze tradities zonder godsbegrip;
  - Religies vallen niet samen met instituties.
- een uitleg in welk opzicht het humanisme wel als religie beschouwd kan worden 1
- en in welk opzicht dit niet kan 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Mensen hebben de neiging om, als het om religie gaat, te denken aan de drie grote religieuze tradities, te weten het Jodendom, het Christendom en de Islam, maar er bestaan meer religieuze tradities dan alleen deze grote drie 1
- Het definiëren van religie is moeilijk, omdat er niet één overlappend kenmerk lijkt te zijn. Als je het geloven in één (monotheïsme) of desnoods verschillende goden (polytheïsme) tot overlappend kenmerk zou maken, dan valt bijvoorbeeld het boeddhisme daarbuiten, maar ook het humanisme 1
- Het humanisme zou je als religie kunnen beschouwen als je niet het godsbegrip tot wezenskenmerk van een religie maakt, maar bijvoorbeeld het doen van goede werken 1
- Het humanisme zou je ook niet als religie kunnen beschouwen als je de aanwezigheid van een godsbegrip wel als wezenskenmerk ziet 1

7 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een weergave van Popper's visie op wetenschap 1
- een weergave van Feyerabend's visie op wetenschap 1
- een argumentatie voor het antwoord dat Zunderdorp zich in zijn argumentatie het beste op Popper kan baseren 1

Vraag	Antwoord	Scores
	<p>voorbeeld van een goed antwoord:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Karl Popper gebruikt als demarcatie criterium voor wetenschap het falsificatieprincipe. Een wetenschappelijke theorie moet op zo'n manier geformuleerd worden dat een tegenvoorbeeld de theorie onderuit kan halen • Wetenschap is voor Feyerabend in wezen slechts één van de vele tradities om tot kennis te komen. Vandaar dat hij sprak voor wat betreft de status van wetenschappelijke methoden over 'anything goes'. Er is volgens hem geen hard criterium om pseudowetenschap van wetenschap te onderscheiden • Zunderdorp kan dus het beste zijn argumentatie op Popper baseren, omdat Popper een criterium aangeeft waaraan wetenschap moet voldoen. Er is dan een verschil te maken tussen wetenschap en alles wat geen wetenschap is en dit verschil heeft Zunderdorp nodig als hij stelt dat geloof en wetenschap fundamenteel verschillende vormen van kennisverwerving zijn 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>
8	maximumscore 3	
	<p>Een goed antwoord bevat de volgende elementen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • een uitleg waarom volgens Quine de mythe van fysieke objecten superieur is aan andere mythen: de mythe van fysieke objecten heeft meer succes gehad in de alledaagse praktijk • een voorbeeld dat de bovenstaande uitleg verduidelijkt • een uitleg welke rol religieuze uitspraken in Quine's visie kunnen hebben: een praktische rol <p>voorbeeld van een goed antwoord:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Volgens Quine is de mythe van fysieke objecten superieur aan bijvoorbeeld de mythe van de goden van Homerus, omdat de eerste succesvoller is gebleken • Het is succesvoller gebleken om je bij bijvoorbeeld het bouwen van huizen te baseren op een bepaalde berekening van natuurkrachten toegepast op de bakstenen van dat huis, dan bijvoorbeeld op een god van de donder • Maar er is geen scherpe scheiding tussen de goden van Homerus (of religieuze uitspraken) en uitspraken over fysieke objecten. Beide kunnen een praktisch doel hebben, namelijk het structureren van de wereld 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

9 maximumscore 4

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg hoe de onthulling van de twee dogma's leidt tot de betekenisvolheid van metafysische uitspraken: door betekenisholisme: betekenisvolle uitspraken verwijzen primair naar elkaar, waardoor er ruimte voor metafysische uitspraken ontstaat om toch betekenis te hebben 2
- het benoemen van de twee dogma's van het empirisme volgens Quine: 2
  - de overtuiging dat een betekenisvolle uitspraak restloos te ontleden valt in een theoretisch en een observationeel deel (= reductionisme);
  - het scherpe onderscheid tussen analytische en synthetische uitspraken.

Opmerking

Als één dogma wordt genoemd, slechts 1 scorepunt toekennen.

voorbeeld van een goed antwoord:

- Uitspraken hebben betekenis binnen het geheel van andere uitspraken. Dit is Quine's betekenisholisme. In zijn geheel kan een wetenschappelijke theorie succes hebben. Als afzonderlijke uitspraken niet te toetsen zijn aan de werkelijkheid, maar primair naar elkaar verwijzen, dan zijn metafysische uitspraken niet bij voorbaat betekenisloos, want ze kunnen verwijzen naar uitspraken die we wel voor betekenisvol houden. Het hangt er uiteindelijk vanaf in hoeverre het geheel van uitspraken (waarin dus ook metafysische uitspraken kunnen zitten) succesvol is 2
- De twee dogma's, waar het empirisme volgens Quine vanuit gaat, zijn: de aanname dat er een absoluut verschil is tussen analytische uitspraken en synthetische uitspraken en de aanname dat een theorie restloos te ontleden is in een theoretisch deel en een observationeel deel. 2

Opmerking

Ook goed is als eerste deelantwoord:

Beide dogma's komen op hetzelfde neer, omdat ze gebaseerd zijn op het idee dat individuele uitspraken van een theorie afzonderlijk te toetsen zijn aan de ervaring. Dit idee is onjuist volgens Quine, omdat observatie-uitspraken ook al intern door theorieën met elkaar verbonden zijn. Quine noemt dit betekenisholisme.

10 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat een uitleg in welk opzicht Kant het met Armstrong eens zou zijn voor wat betreft de mogelijkheid van het doen van metafysische uitspraken met behulp van tekst 9.

Vraag	Antwoord	Scores
	<p>voorbeeld van een goed antwoord:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Armstrong zegt in haar lezing dat metafysische uitspraken niet het wezen van religie weergeven. Het goddelijke is volgens haar onzegbaar (tekst 9) 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Kant zou het met haar eens kunnen zijn voor wat betreft de verwerping van de fundering van metafysische uitspraken: metafysische uitspraken gaan de grenzen van het empirische verstand te boven 	1
	<p>of</p> <ul style="list-style-type: none"> • Armstrong zegt in haar lezing dat metafysische uitspraken niet het wezen van religie weergeven. Het goddelijke is volgens haar onzegbaar (tekst 9) 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Kant zou het met Armstrong eens zijn als zij met onzegbaar bedoelt dat metafysische uitspraken onbewijsbaar zijn 	1
11	maximumscore 3	
	<p>Een goed antwoord bevat de volgende elementen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • een uitleg waarom volgens Armstrong metafysische uitspraken wel betekenis kunnen hebben: zij zijn in wezen acties (met verwijzing naar tekst 9 en 10) 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een argumentatie waarom het nu, vanuit het perspectief van praktijken gemakkelijker is om de vraag of het humanisme een religie is te beantwoorden met verwijzingen naar de lezing van Armstrong (tekst 9 en 10) en naar tekst 5 	2
	<p>voorbeeld van een goed antwoord:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Armstrong zegt in tekst 10 dat een mythe of leer in wezen een actieprogramma is. Anders dan de twee principes uit de vorige vraag, kunnen metafysische uitspraken nu wel betekenis hebben. Religie is voor haar handelen. Als je het perspectief van praktijken centraal stelt zoals Armstrong doet, vermijd je het probleem van definiëring en vermijd je kennisaanspraken. (Het gaat dan eerder om bijvoorbeeld het doen van 'goede werken', zonder dat er een directe verwijzing naar een hoger beeld van God hoeft te zijn) 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • In dit perspectief kan het humanisme veel gemakkelijker een religie worden genoemd. Ook al omdat humanisten zelf vooral de nadruk lijken te leggen op een rechtvaardige politiek en ontwikkelingssamenwerking (zie tekst 5) en dit zijn praktijken. In allerlei organisaties proberen zij hun waarden gestalte te geven. Dit sluit goed aan bij de teksten 9 en 10 waarin Armstrong beweert dat mensen die religieus zijn eigenlijk niet 'gelovigen' genoemd zouden moeten worden: precies het punt van de actie ontbreekt in het idee van 'geloven'. Daarom zegt Armstrong in tekst 10 ook, dat religies ten diepste actieprogramma's zijn en dat alle 'sterren' dat uitdroegen: goed voor de naaste zorgen, staan voor rechtvaardigheid enzovoort. Daarom is het vanuit het perspectief van praktijken haast onmogelijk het humanisme geen religie te noemen 	2